

RESOLUCIÓ DE LA SINDICATURA DE GREUGES

OFICI RELATIU AL DRET AL MEDI AMBIENT (NETEJA I GESTIÓ DE RESIDUS)

ANTECEDENTS

Descripció dels fets objecte de la queixa

En data 27 de juliol de 2022, la Sindicatura de Greuges de Barcelona, en el marc del Programa "A peu de carrer", va visitar el barri de la Barceloneta i es va poder reunir, entre altres entitats, amb els representants de la Confraria de Pescadors. Aquesta entitat va posar en coneixement de la Sindicatura, entre altres qüestions, la seva preocupació per la gran quantitat de residus que es troben al mar.

Explicaven que, quan surten les barques de pesca, aprofiten per recollir tota mena de residus que hi ha per les aigües marines, especialment els que provenen de les aigües residuals de la xarxa de clavegueram, com ara tovallolletes d'un sol ús i altres productes d'higiene íntima que contenen plàstics i que sovint se'ls enganxen a les xarxes de pesca.

El dia 2 d'agost de 2022, aquesta Sindicatura va decidir iniciar una actuació d'ofici per analitzar l'eficàcia de la gestió dels residus procedents de la xarxa de clavegueram i l'impacte mediambiental que suposen a les aigües marines.

Actuacions fetes

Per tal d'estudiar la gestió dels residus procedents de la xarxa de clavegueram i el seu impacte mediambiental, el dia 3 d'agost de 2022 es va sol·licitar informació a l'òrgan que amb el govern anterior, era la **Regidoria d'Emergència Climàtica i Transició Ecològica**.

Resposta dels òrgans afectats

El dia 21 d'octubre de 2022, aquesta Sindicatura va rebre la informació sol·licitada. L'escrit exposa la gestió dels residus procedents de la xarxa de clavegueram i que poden acabar abocant-se al mar que duu a terme l'Ajuntament.

CONSIDERACIONS

1. Augment de residus impropis en el cicle de l'aigua

D'acord amb la informació que va facilitar l'Ajuntament, per valorar la gestió dels residus objecte d'aquest ofici cal tenir en compte que la xarxa de clavegueram de Barcelona és una xarxa unitària en la qual les aigües residuals es barregen amb les aigües pluvials. Per aquest motiu, durant episodis significatius de pluja, la xarxa de clavegueram de Barcelona i les depuradores no poden absorbir tota l'aigua i es produeixen abocaments al mar sense tractar els residus.

Al seu escrit, el consistori destaca l'augment de residus impropis en la xarxa de clavegueram, els quals causen un gran impacte ambiental quan es desborda la xarxa de clavegueram i s'aboquen aigües sense tractar al mar.

Els residus impropis en el cicle de l'aigua són totes les fraccions de residus que es dipositen incorrectament als sanitaris, o que es llencen en els espais públics, i que les pluges porten a les instal·lacions de drenatge urbà. **Les aigües residuals només haurien de contenir com a element sòlid el paper higiènic. Tots els altres sòlids abocats al sanitari o a l'aigüera són abocaments prohibits per la normativa.**

En els sectors domèstic i residencial, el problema principal que l'Ajuntament troba és que es llencin residus higiènic a l'inodor, sobretot tovallolletes humides, però també altres productes d'higiene femenina, tovallolletes desmaquillants, paper humit, preservatius, cigarretes amb filtre i altres residus que contenen materials plàstics no biodegradables.

L'erradicació dels residus impropis requereix l'esforç conjunt de les administracions, les empreses que manufacturen els productes i les persones consumidores, ja que el problema només es pot resoldre en origen, és a dir, a través de la fabricació de productes d'higiene personal 100% biodegradables i amb un comportament responsable de la societat que garanteixi el compromís de fer servir els serveis de sanejament de manera adequada, així com una gestió correcta dels residus en l'espai públic per part de la ciutadania.

Cal considerar també que, a banda dels residus sòlids impropis, hi ha altres residus emergents, microplàstics, productes farmacèutics, cosmètics, etc., que, malgrat el fet que l'impacte visual en pugui ser nul, afecten de manera considerable els ecosistemes aquàtics i l'alimentació humana. En el cas de les tovallolletes humides, tenim en un mateix producte diversos efectes negatius, com el greu impacte visual d'un producte tèxtil, així com l'impacte dels microplàstics i dels productes emol·lients i perfums, que s'alliberen al medi i produeixen estralls greus als ecosistemes aquàtics i a la cadena tròfica o alimentària.

Els residus impropis que s'aboquen al clavegueram generen molts inconvenients i són un problema mundial que, en els últims anys, ha donat lloc a l'aprovació d'algunes normatives que pretenen abordar la qüestió. Una d'elles és la Directiva UE 2019/904 relativa a la **reducció de l'impacte de determinats productes del plàstic en el medi ambient**, que farà possible **la reducció dels residus impropis en les aigües pluvials urbanes en un futur pròxim**.

Igualment, la Llei 7/2022, de 8 d'abril, de residus i sòls contaminats per a una economia circular incorpora una sèrie de mesures per revertir aquest problema creixent de residus impropis que arriben al cicle de l'aigua i al medi natural. Aquesta llei s'adreça a **evitar el problema en origen i a involucrar directament als fabricants per gestionar millor els residus i els envasos**.

2. Gestió dels residus impropis de la xarxa de clavegueram en episodis de pluja amb abocaments al mar

Com s'ha comentat abans, la xarxa de clavegueram de Barcelona és una xarxa unitària que barreja les aigües residuals amb les aigües pluvials i que durant episodis significatius de pluja es desborda i aboca aigua sense tractar al mar. **Se supervisen totes les sortides de la xarxa de clavegueram a platges**. D'una banda, per vigilar que no es produeixin abocaments a les platges quan no plou per alguna incidència. D'altra banda, per controlar els abocaments en cas de pluja significativa. En aquests últims casos, s'activa un protocol d'avís que implica també el reforç dels equips de neteja.

Per **minimitzar els residus abocats al medi** quan es desborda la xarxa, s'han instal·lat en els col·lectors que aboquen al mar unes estructures metàl·liques amb "ganxos" en forma de pinta o raspall, que, per la seva disposició, **retenen part dels residus sòlids, com ara, sobretot, les tovallolletes humides**.

En cada episodi de pluja amb sobreeiximent cap a medi, aquestes estructures s'omplen de residus i, un cop acabada la pluja, el contractista adjudicatari del manteniment del clavegueram retira els residus acumulats. Aquests residus es traslladen al centre de treball per gestionar-los i eliminar-los.

Pel que fa al residu que arriba a medi, **hi ha un servei de recollida de residus flotants de la superfície de les aigües litorals**. El servei es fa amb embarcacions, dues en torn de matí i dues en torn de tarda, i en funció de la temporada de bany. Pel que fa a l'any 2022, el servei es va programar pels caps de setmana del mes de maig al mes de setembre, i diàriament entre el 28 de maig i l'11 de setembre. El servei es presta amb embarcacions Ona Safe que tenen capacitat per dur a terme treballs de

neteja a voramar, tot i que la seva feina es concentra a recollir el residu abans que entri a la zona reservada als banyistes.

Molts d'aquests residus arriben al trencant de l'aigua i espigons on les embarcacions no poden accedir; per això, **coincidint amb la temporada alta de bany, es reforça el servei amb una brigada de neteja manual que treballa des de la sorra**. Aquests residus es traslladen al centre de treball per gestionar-los i eliminar-los.

Cal tenir en compte que el servei de neteja de residus des d'embarcacions només funciona en temporada de bany, de finals de maig a mitjan setembre, i té com a objectiu principal la neteja de la zona de bany, per la qual cosa no recull els residus que les corrents envien fora de la zona litoral, els quals queden abocats permanentment al mar. A banda de l'impacte visual a les platges, també alliberen microplàstics i altres productes al medi amb un gran impacte sobre els ecosistemes i la cadena alimentària.

3. Campanyes de conscienciació ciutadana per reduir els residus impropis en la xarxa de clavegueram

Aquesta Sindicatura valora molt positivament les campanyes de conscienciació i sensibilització a la ciutadania que l'Ajuntament de Barcelona ha dut a terme amb l'objectiu de disminuir l'abocament de residus impropis a la xarxa de clavegueram:

- Campanya **“A la platja, RESPECT!”**: pretén promoure la cura i neteja de les platges i el mar per afavorir la reducció dels residus i conscienciar la ciutadania que molts dels residus no són biodegradables i les possibilitats de contaminar el medi marí són elevades.
- Campanya **residu zero, “El millor residu és aquell que no es genera”**: sensibilitza sobre la necessitat de fer servir gots reutilitzables.
- Campanya per **promoure la reducció de les deixalles higièniques**: dirigida a la reducció de les tovallolletes humides mitjançant suport audiovisual, falques de ràdio, pla de mitjans escrits i continguts digitals.
- Programa **“Acció de platges”**: amb accions orientades a la redefinició de l'ocupació dels serveis actuals, la promoció dels usos propis del litoral o la sensibilització ciutadana sobre les platges com a espai natural.
- Senyalització de l'espai natural **“Benvinguts a la platja”**: instal·lació de plafons de benvinguda a les platges per informar-ne del valor ambiental.
- Campanya **“El mar comença aquí”**: pretén sensibilitzar la ciutadania que tot el que llencem pels embornals del clavegueram, principalment petits plàstics i burilles, finalment arriba al mar.

Tenint en compte que l'erradicació dels residus impropis en el cicle de l'aigua només es pot resoldre en origen, **aquestes campanyes de sensibilització esdevenen imprescindibles per generar un comportament corresponsable de la societat.** Així, cal que la ciutadania prengui consciència de l'impacte que suposa llençar residus impropis a l'inodor, sobretot tovallotes higièniques, però també altres residus no biodegradables.

No podem oblidar que, segons els estudis, la major part dels microplàstics que contaminen les aigües procedeixen dels domicilis. També és important conèixer les conseqüències per al medi ambient que tenen els residus llençats a l'espai públic que acaben abocats al clavegueram.

Reduir el volum de microplàstics que llencem a la natura és un objectiu raonablement factible. Requereix, en primer lloc, que estem informats sobre què fem malament i, en segon terme, conscienciar-nos per fer-ho millor, sense que això hagi d'afectar de manera substancial els nostres hàbits i qualitat de vida.

4. Garantir un bon ús dels serveis de sanejament

En el Pla director de sanejament de Barcelona (PDISBA 2020) es determinen les actuacions que s'han de desenvolupar a la ciutat per fer front als grans reptes del drenatge urbà: **incrementar la resiliència davant les inundacions i la protecció del medi receptor en els episodis de pluges.**

Les actuacions previstes en el PDISBA per a la protecció del medi receptor davant les inundacions de la xarxa de clavegueram són, entre d'altres, la construcció d'un dipòsit d'aigües pluvials a la rambla Prim que tindrà una funció antiinundacions, així com la implementació de solucions de drenatge urbà sostenible, vinculades a les superilles i eixos verds a la ciutat.

Aquesta Sindicatura destaca les actuacions programades en el Pla director de sanejament de Barcelona i encoratja l'Ajuntament perquè les dugui a terme al més aviat possible. Recordem que la Carta Europea de Salvaguarda dels Drets Humans estableix, a l'article XXIII, que les autoritats locals garanteixen l'eficàcia dels serveis públics, i que **el tractament d'aigües residuals i el servei de clavegueram són competències municipals**, d'acord amb els articles 25.2.c) i 26.1 de la Llei 7/1985, de 2 d'abril, reguladora de les bases de règim local.

5. Estratègies i polítiques per disminuir els abocaments d'aigua no tractada al mar

Durant els anys 2018 al 2022, l'Ajuntament de Barcelona ha participat juntament amb el de Berlín en el **projecte LIFE iBATHWATER** el qual tenia entre els seus objectius supervisar la qualitat de l'aigua de les platges i generar estratègies integrades que redueixin l'impacte dels desbordaments en el medi receptor i en les aigües de bany. Aquest projecte ha permès quantificar amb més detall les fraccions de residus sòlids impropis que s'aboquen al clavegueram.

Els resultats preliminars del projecte que ha facilitat l'Ajuntament indiquen que **el 49,56% dels residus que s'han retingut als dispositius de retenció als col·lectors de clavegueram són tovallolletes humides**. Aquestes tovallolletes, si arriben a aquest punt de la xarxa de clavegueram i no s'han degradat, no són productes biodegradables que es puguin abocar a l'inodor. Altres residus impropis són: el 38,58%, restes vegetals provinents del verd urbà; el 4,40%, tèxtils; el 4,33%, materials plàstics; l'1,27%, olis i greixos; el 0,83%, menjar processat; el 0,24%, metalls i el 0,49%, altres residus.

Els resultats finals del projecte s'han consultat a la pàgina web, atès que en el moment que l'Ajuntament va contestar la nostra petició d'informació encara no havia acabat. Entre els resultats destaca la creació d'un sistema de suport a la decisió en la regulació dels volums d'aigua dels dipòsits pluvials de la ciutat. Aquests dipòsits es poden fer servir de dues maneres: per evitar inundacions a l'espai urbà o per reduir abocaments d'aigua residual no tractada al medi. En el marc del projecte, s'han elaborat recomanacions per millorar l'estratègia de gestió del drenatge urbà que podrien reduir entre un 25% i un 30% els abocaments d'aigua no tractada al mar.

La Sindicatura de Greuges reconeix la participació de l'Ajuntament de Barcelona en el projecte LIFE iBATHWATER i en destaca els resultats. Així mateix, suggereix al consistori que, si encara no ho ha fet, implementi el sistema de presa de decisions dissenyat en el projecte per reduir tant com sigui possible els abocaments de residus al mar.

Més recentment, entre el 10 i el 12 d'abril de 2024, Barcelona ha acollit la **Conferència del Decenni de l'Oceà**, organitzada per la UNESCO, en què es demana a la comunitat internacional la protecció dels mars contra la contaminació i l'escalfament. En el document final es destaca la necessitat de comprendre **els impactes de la contaminació marina en la salut humana i sobre els ecosistemes, amb el focus posat en la terra i el mar**, incloent-hi la identificació dels contaminants prioritaris i els que són emergents i no estan regulats.

D'altra banda, el **nou Reglament (UE) 2024/1991** del Parlament Europeu i del Consell **relatiu a la restauració de la naturalesa**, aprovat per la Comissió el 22 de juny de

2022 per afavorir la recuperació a llarg termini dels ecosistemes terrestres i marins deteriorats, pretén regenerar les zones terrestres i marines.

Concretament, els estats membres que l'han consensuat han de restaurar almenys el 30% dels hàbitats deteriorats per al 2030, el 60% per al 2040 i el 90% per al 2050. Per això, s'han d'adoptar plans nacionals de restauració que detallin com es preveu assolir aquests objectius.

DECISIÓ

D'acord amb el que disposen l'article 143 de la Carta municipal de Barcelona i el reglament que regula la Sindicatura de Greuges de Barcelona, aquesta institució té com a missió valorar si s'ha produït un greuge. Considerats els fets i les normes aplicables, conclou que, en aquest cas, **l'actuació de l'Ajuntament és adequada amb l'objectiu d'aconseguir una reducció dels residus impropis en el cicle de l'aigua.**

Això no obstant, aquesta Sindicatura emet la decisió següent:

- **Recomanar a l'Àrea d'Urbanisme, Transició Ecològica, Serveis Urbans i Habitatge** que continuï duent a terme campanyes de sensibilització dirigides a corresponsabilitzar la ciutadania sobre els abocaments indeguts a la xarxa de clavegueram.
- **Recomanar a l'Àrea d'Urbanisme, Transició Ecològica, Serveis Urbans i Habitatge** que, si encara no ho ha fet, implementi el sistema de presa de decisions dissenyat en el projecte LIFE iBATHWATER per tal de reduir tant com sigui possible els abocaments de residus al mar.
- **Recomanar a l'Àrea d'Urbanisme, Transició Ecològica, Serveis Urbans i Habitatge** que col·labori de manera intensa amb les altres administracions implicades per impulsar polítiques efectives i justes que facin més resilents els mars i oceans.

Aquesta resolució es comunicarà a l'òrgan municipal competent, se'n donarà compte al Plenari del Consell Municipal en l'informe anual reglamentari i s'informarà la persona interessada del seu contingut.